

СИДОРЕНКО А. О.,
аспірант кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
(Київський національний
торговельно-економічний університет)

УДК 342.9

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОНОРСТВА КРОВІ ТА ЇЇ КОМПОНЕНТІВ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРИ

У статті здійснюється спроба комплексного розгляду проблематики, пов'язаної з донорством крові. Досліджено законодавство про донорство крові географічно близьких країн, тобто тих, які характеризуються умовами соціально-економічного розвитку, наближеними до вітчизняних. Пропонуються шляхи вирішення проблем, пов'язаних із донорством крові.

Ключові слова: донорство крові, компоненти крові, донор, кров.

В статье предпринимается попытка комплексного рассмотрения проблематики, связанной с донорством крови. Исследовано законодательство о донорстве крови географически близких стран, то есть тех, которые характеризуются условиями социально-экономического развития, приближенными к отечественным. Предлагаются пути решения проблем, связанных с донорством крови.

Ключевые слова: донорство крови, компоненты крови, донор, кровь.

The article attempts an integrated examination of the problems associated with blood donation. The legislation on blood donation in geographically close countries, that is, those that are characterized by conditions of socioeconomic development close to the domestic one, has been studied. The ways of solving blood donation problems are offered.

Key words: donation of blood, blood components, donor, blood.

Вступ. Донорство крові та її компонентів є важливою складовою частиною охорони здоров'я. На сучасному етапі в час інновацій та глобальних зрушень ефективність донорства крові та її компонентів залежить від багатьох факторів: соціальних, економічних, культурних тощо. Цілком очевидно, що донорство крові та її компонентів не може якісно й оперативно розвиватись без досконалої законодавчої бази.

На жаль, вітчизняне законодавство у сфері донорства крові та її компонентів є далеким від досконалості. За загальним визнанням науковців і практиків, воно характеризується непристосованістю до сучасних реалій та викликів, які постають у сфері донорства крові та її компонентів.

Надзвичайно гостру проблему становлять недоліки в правовому регулюванні донорства крові та її компонентів, зокрема такі, як: застарілий характер норм, наявність колізійних норм, дублювань, нечіткість формулювань змісту нормативно-правових актів. Убачаємо, що оптимальним шляхом подолання наявних проблем є імплементація позитивного зарубіжного досвіду. Адже, як свідчить аналіз, чимало країн близького зарубіжжя досягли помітного (а інколи – вражаючого) прогресу на шляху до побудови максимально ефективної соціально орієнтованої та технологічно передової системи донорства.

Постановка завдання. Метою цієї статті є аналіз законодавства про донорство крові на пострадянському просторі.

Результати дослідження. У контексті нашого дослідження видається доцільним аналіз законодавства про донорство крові та її компонентів як географічно близьких країн, тобто тих, які характеризуються умовами соціально-економічного розвитку, наближеними до вітчизняних (Білорусь, Грузія, Молдова).

Аналізуючи законодавство країн пострадянського простору, вважаємо за необхідне приділити увагу білоруському досвіду. Основоположним законодавчим актом, що регулює питання, пов'язані з донорством крові та її компонентів, є Закон Республіки Білорусь «Про донорство крові та її компонентів» від 30 листопада 2010 р. № 197-3 [1].

Цей Закон прийнятий з метою регулювання суспільних відносин із приводу заготівлі, переробки, зберігання, переливання, реалізації крові, її компонентів у медичних та інших цілях. Отже, в Законі Республіки Білорусь «Про донорство крові та її компонентів» знайшли широке та деталізоване відображення такі питання, як: компетенція державних органів у сфері донорства крові; організація, розвиток і пропаганда донорства; порядок виконання донорської функції; права і обов'язки донора крові; ввіз і вивіз на територію і з території країни крові та її компонентів.

Звертає на себе увагу глибина «проробки» понятійного апарату. За великим рахунком, це єдиний Закон про донорство крові та її компонентів на території СНД, який детально розкриває поняття «аутодонорства» та «трансфузіологічної активності». Зокрема, відповідно до ст. 1 Закону Республіки Білорусь «Про донорство крові та її компонентів» під «аутодонорством» пропонується розуміти процес забору, обстеження і консервації крові та її компонентів пацієнта у зв'язку з проведенням медичного втручання, що супроводжується крововтратою, з метою подальшого переливання крові та її компонентів цьому ж пацієнтові [1]. У свою чергу «трансфузіологічна активність» – це співвідношення між кількістю реципієнтів і кількістю всіх пацієнтів, яким була надана медична допомога в стаціонарних умовах, у межах однієї організації охорони здоров'я за рік [1].

Введення такої статистики, на нашу думку, є позитивним моментом, оскільки на основі таких даних можна максимально чітко виявити потребу в кількості донорської крові. Вважаємо, що така норма значно допоможе знизити кількість нещасних випадків під час проведення різноманітних процедур, що стосуються забору, консервації та обстеження крові та її компонентів.

Слід наголосити, що організація донорства крові в Білорусі є високорозвиненою. Свідченням цьому є те, що поряд із державними органами, організаційними питаннями донорства займаються і так звані наймачі по сприянню донорства. Хоча в Законі Республіки Білорусь «Про донорство крові та її компонентів» не наводиться чіткого тлумачення цьому поняттю, проте містяться положення про коло обов'язків такого наймача.

Так, до обов'язків наймача по сприянню донорства входить: сприяти організаціям переливання крові в залученні працівників до здійснення донорської функції; надавати на безоплатній основі організаціям переливання крові необхідні приміщення, територію для розміщення спеціального автотранспорту на час забору крові, її компонентів у працівників; надавати працівникові, який є донором, гарантії, встановлені цим Законом та іншими законодавчими актами Республіки Білорусь [1]. На основі обов'язків наймача можемо констатувати, що наймачами є власники різноманітних підприємств, розташованих на території Білорусії, які використовують найману робочу працю.

Загалом, можна сказати, що досвід білоруського законодавця є корисним, вартим уваги і наслідування у вітчизняній нормотворчій практиці.

У Грузії ключові питання донорства крові та її компонентів висвітлені в Законі Республіки Грузія «Про донорство крові та її компонентів» від 21.03.1995 р. № 687 [2]. Закон прийнятий з метою вирішення двох основних цілей. Першою з них є забезпечення розвитку в Грузії донорства крові та її компонентів за допомогою здійснення соціальних, економічних, правових, медичних заходів, друга полягає в забезпеченні прав донора [2].

Аналізуючи даний Закон, розпочати слід із того, що так само, як і Закон України «Про донорство крові та її компонентів», аналогічний Закон Республіки Грузія не містить окремої статті, яка б визначала базові поняття у сфері донорства. На наш погляд, це значний

недолік грузинського законодавства, що створює ряд проблем, які загалом негативно впливають на процедуру донорства крові та її компонентів.

Варто зазначити, що Закон Республіки Грузія «Про донорство крові та її компонентів» регулює обмежене коло питань, пов'язаних із донорством крові, та складається всього з 4-х глав (1 гл. – Загальні положення, 2 гл. – Права та обов'язки донора і пільги, що йому надаються, 3 гл. – Організація донорства крові та її компонентів, 4 гл. – Заключні положення).

Відповідно до п. 1 ст. 1 Закону Республіки Грузія «Про донорство крові та її компонентів» основним принципом донорства в Грузії є добровільність. Цікавим є п. 2 вказаної статті, відповідно до якого дати кров громадянин може як в порядку благодійності (безоплатно), так і для родичів, із грошовою винагородою (кадровий донор), з метою страхування, а також з метою зберігання власної крові [2].

Правовий статус донора визначається статтею 8 Закону Республіки Грузія «Про донорство крові та її компонентів», відповідно до якої кожен донор має право на: захист прав та охорону його здоров'я; відгул із роботи на час давання крові; отримання додаткового дня відпочинку після здачі крові та використовувати його на наступний же день; або ж він може приєднати цей день до чергової відпустки, або скористатися ним у будь-який інший час протягом року після здачі крові; донор-військовослужбовець у день здачі крові та її компонентів звільняється від несення нарядів, вахт та виконання інших обов'язків військової служби; страхування його здоров'я на випадок зараження його інфекційними захворюваннями під час виконання ним донорської функції або заподіяння шкоди його здоров'ю [2].

Якщо ж вести мову про обов'язки донорів, то Закон Республіки Грузія «Про донорство крові та її компонентів» закріплює обов'язок донора під час проходження медичного огляду надавати відомості про всі перенесені ним захворювання, а також про факти вживання ним наркотичних та інших психотропних речовин. У разі, якщо громадянин навмисне приховав відомості про стан свого здоров'я, він нестиме відповідальність відповідно до законодавства Грузії [2].

Окремо слід зупинитись на організації донорства крові, а саме на заходах, які спрямовані на пропагування добровільного донорства крові та її компонентів. Так, наприклад, в обов'язки Міністерства освіти Грузії з метою правильної орієнтації учнів і студентів з питань донорства входить завдання щодо складання відповідних навчально-освітніх програм і підручників для середніх і вищих навчальних закладів із включенням у них інформації про значення донорства (див. п. 3 ст. 5 Закону Республіки Грузія) [2].

Грузинські органи охорони здоров'я повинні докладати всіх зусиль для примноження рядів донорів, у тому числі донорів – родичів, а також активно пропагувати добровільне донорство крові та її компонентів [2]. На наш погляд, такі заходи з пропагування значно допоможуть розширити ряди добровільних донорів крові, тому що однією з основних проблем, які стосуються донорства крові та її компонентів не лише в Грузії, а й в Україні, є недостатня обізнаність громадян у сфері донорства.

Можемо підсумувати, що як в українському, так і в грузинському законодавстві існує ряд схожих проблем (однією з них є невизначеність понятійного апарату). Поряд із вирішенням цієї проблеми, вважаємо за доцільне імплементувати норми грузинського законодавства з питань пропагування добровільного донорства крові та її компонентів.

Правове регулювання питань донорства крові та її компонентів у Республіці Молдова втілене в Законі Республіки Молдова «Про донорство і переливання крові» від 20.11.2008 р. № 241 [3]. Цей Закон був розроблений з метою регулювання і стимулювання добровільного донорства людської крові та її компонентів, надання комплексу соціальних, юридичних, економічних та медичних прав донорам і реципієнтам, а також використання компонентів і препаратів крові медико-санітарними установами.

Закон має за мету поширити добровільне донорство шляхом надання широкого комплексу прав донорам, а також реципієнтам.

Варто відмітити, що Закон Республіки Молдова «Про донорство і переливання крові» оперує широким спектром понять, що стосуються донорства крові та її компонентів. Так, найбільш цікавими з них видаються такі: «похідні крові», «компоненти крові», «донорство

крові», «добровільне донорство крові та її компонентів», «біомедичний препарат крові» та «діагностичний препарат крові» (повний перелік понять вказаний у ст. 3 Закону «Про донорство і переливання крові») [3].

Молдовський законодавець здійснив розмежування понять донорства крові та добровільного донорства крові. Зокрема, під поняттям донорства крові та її компонентів за законодавством Республіки Молдова пропонується розуміти забір венозної крові в однієї фізичної особи (донора) в стерильний і апірогенний прилад, що містить антикоагулянт [3]. У свою чергу під добровільним донорством крові та її компонентів розуміється здача особою крові або її компонентів за власним бажанням, не отримуючи за це винагороди ні в грошовій, ні в будь-якій іншій формі, яка може вважатися заміною грошової винагороди [3].

Отож, можемо констатувати, що під донорством розуміється лише процедура забору крові в донора, а під добровільним донорством вважається насамперед добровільне волевиявлення особи (донора) здати свою кров. На наш погляд, незрозумілим залишається принцип такого розподілу. Адже «добровільне донорство крові» як спеціальне поняття, котре є різновидом загального поняття «донорство крові», повинно містити всі визначальні ознаки останнього і ґрунтуватись на тотожному розумінні донорства як такого.

Відповідно до ст. 9 Закону «Про донорство і переливання крові» донорство крові та її компонентів вважається добровільним і безоплатним актом, проте не в усіх випадках. Так, відповідно до п. 2 ст. 9 Закону донор крові та її імунних й ізоімунних компонентів, що здійснює донорство після попередньої інюкуляції відповідних антигенів, отримує грошову винагороду в порядку, встановленому Урядом [3]. З нашої точки зору, такий підхід молдовського законодавця є доречним, оскільки введення антигенів – це додаткова процедура (для отримання більш якісних компонентів крові), в свою чергу це додатковий час для донора, тому така процедура має оплачуватись.

Позитивним моментом Закону є виокремлення поняття «похідні крові», яке не варто ототожнювати з компонентами крові. Відповідно до ст. 3 Закону Республіки Молдова «Про донорство і переливання крові» компоненти крові – це складники крові (еритроцити, лейкоцити, тромбоцити і плазма), які можуть бути отримані з крові донора різними методами, а похідні крові – терапевтичні продукти, отримані шляхом переробки компонентів крові [3]. Таким чином, похідні крові розглядаються в якості продуктів її переробки.

Ще однією позитивною рисою Закону Республіки Молдова «Про донорство і переливання крові», на наш погляд, є класифікація препаратів крові на підставі їх призначення. Так у ст. 3 розкривається зміст біомедичних та діагностичних препаратів крові. Біомедичним препаратом вважається продукт, отриманий із крові шляхом промислово-фармацевтичної переробки для терапевтичних цілей. Натомість діагностичний препарат – це продукт, отриманий шляхом переробки крові або її компонентів для діагностичних цілей [3]. Вважаємо, що класифікація препаратів за цілями їх використання істотно допоможе здійснювати контроль за обліком препаратів, що у свою чергу сприятиме ірраціональному розподілу серед медичних закладів країни.

До вразливих місць Закону Республіки Молдова «Про донорство і переливання крові» слід віднести надто узагальнений підхід до визначення правового статусу донора. Так, стаття 11 Закону Республіки Молдова «Про донорство і переливання крові» закріплює лише загальні права донора: на безоплатне медичне обстеження перед здачею крові; на конфіденційність будь-яких даних, пов'язаних зі станом його здоров'я; на безпеку власного життя; на отримання відомостей про заклад, який здійснює забір крові та на відповідні санітарно-гігієнічні умови під час забору крові [3].

Разом із тим законодавчого закріплення не отримали такі спеціальні права донора, як: вимога, щоб прийнята кров була використана для кола осіб, яких визначить донор, страхування його здоров'я на випадок зараження його інфекційними захворюваннями під час виконання ним донорської функції або заподіяння шкоди його здоров'ю.

Висновки. Підводячи підсумок, можемо сказати, що Закон Республіки Молдова «Про донорство і переливання крові» регулює питання донорства крові та її компонентів

достатньо загально, проте чітко визначає та розмежовує ключові поняття у сфері донорства крові та її компонентів.

З нашої точки зору, деталізація та максимальна конкретизація понятійного апарату має бути невід'ємною рисою вітчизняного законодавства про донорство крові та її компонентів. Тож, у цьому сенсі запозичення досвіду Республіки Молдова обіцяє стати вельми корисним.

Загалом, можемо сказати, що положення українського Закону «Про донорство крові та її компонентів» не пристосовані до сучасних викликів, що стоять перед донорами крові, та більшість із них не знайшли своєї деталізації. Висвітлені недоліки Закону свідчать про необхідність його системного оновлення з урахуванням об'єктивних суспільно-економічних процесів, тенденцій розвитку вітчизняного законодавства, інституційних перетворень у системі виконавчої влади.

Список використаних джерел:

1. О донорстве крови и ее компонентов: Закон Республики Беларусь от 30 ноября 2010 г. № 197-3. URL: http://kodeksy-by.com/zakon_rb_o_donorstve_krovi_i_ee_komponentov.htm
2. О донорстве крови и ее компонентов: Закон Республики Грузия от 21 марта 1995 г. № 687 / Ведомство Парламента Грузии. 1995. С. 23–26.
3. О донорстве и переливании крови: Закон Республики Молдова от 20 ноября 2008 г. № 241. URL: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=25950

ФІЛОРЕТОВА М. В.,

аспірант кафедри адміністративного права
(Київський національний університет
імені Тараса Шевченка)

УДК 342.729

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ГАРАНТУВАННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВА НА СВОБОДУ МИРНИХ ЗІБРАНЬ У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Стаття присвячена аналізу рішень Європейського суду з прав людини у сфері забезпечення гарантій реалізації права на мирні зібрання. Автором досліджено основоположні міжнародні стандарти у сфері реалізації права на мирні зібрання, розглянуто цінність рішень Європейського суду з прав людини не лише як джерела права, а й вектору розвитку національного законодавства та судової практики. Висловлено рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання права на мирні зібрання.

Ключові слова: *Європейський суд з прав людини, рішення Європейського суду з прав людини, право на мирні зібрання, гарантія реалізації права на мирні зібрання.*

Стаття посвящена анализу решений Европейского суда по правам человека в сфере обеспечения гарантий реализации права на мирные собрания. Автором исследованы основополагающие международные стандарты в сфере реализации права на мирные собрания, рассмотрена ценность решений Европейского суда по правам человека не только как источника права, а и как вектора развития национального законодательства и судебной практики. Предоставлены рекомендации по усовершенствованию правового регулирования права на мирные собрания.

Ключевые слова: *Европейский суд по правам человека, решения Европейского суда по правам человека, право на мирные собрания, гарантия реализации права на мирные собрания.*

